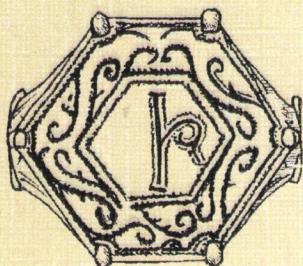

АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей наукового семінару

м. Чернівці, 15 грудня 2017 року

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)

НАУКОВИЙ СЕМІНАР

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей

м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.

Чернівці

Мелодрук

2017

ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)
Чучко М. К., д.і.н., проф.
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.
Возний І. П., д.і.н., проф.
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.
Грига В. В.
Буйновська Є. В.
Боднарюк М. І.
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)
Калініченко В. А., к.і.н.

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей наукового семінару (м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.). – Чернівці: Технодрук, 2017. – 104 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також охорони об'єктів археологічної спадщини, історичних реконструкцій і музеєфікації старожитностей регіону. Результати досліджень пам'яток Чернівецької області представили науковці та краєзнавці з Чернівецької області, Києва, Львова, Івано-Франківська, Ужгорода, Тернополя, Кам'янця-Подільського (Україна), Сучави (Румунія), Кракова (Польща), Будапешта (Угорщина).

Горбаненко С. Промивання на поселенні Комарів черняхівської культури	32
Грига В. Проблеми охорони та збереження пам'яток (об'єктів) археологічної спадщини Чернівецької області.....	34
Дмитрук Ю. Окремі результати геоархеологічних досліджень Буковини.....	36
Ємчук В. Результати інвентаризації пам'яток (об'єктів) археології на території Чернівецької області протягом 2014-2017 рр.....	38
Зелений А. Нові середньовічні пам'ятки в с. Василівка на Сокирянщині.....	40
Ільків М. Християнська культова пластика з давньоруських пам'яток Буковини в постійно діючій експозиції Чернівецького обласного художнього музею	41
Ільків М., Михайлина Л., Пивоваров С. Археологічні пам'ятки Василева: результати і перспективи досліджень.....	44
Калініченко В.А., Пивоваров С.В. Предмети клинкового озброєння з пам'яток VIII-X ст. на Буковині	46
Ластюк В. Трипільські поселення села Погорілівка Заставнівського району Чернівецької області	48
Ластюк Т. Археологічні дослідження «Юних музеєзнавців» Погорілівської ЗОШ I–III ступенів Заставнівського району в системі історико-краєзнавчої роботи	49
Манігда О. Ареали традиційного розселення у X ст. н.е. у мікрорегіоні Пруто-Дністровської області	51

*Віталій Калініченко (Чернівці),
Сергій Пивоваров (Київ)*

ПРЕДМЕТИ КЛИНКОВОГО ОЗБРОЄННЯ З ПАМ'ЯТОК VIII-X ст. НА БУКОВИНІ

У військовій історії Центральної та Південно-Східної Європи одним з найбільш важливих і визначальних був період IX – першої половини X ст. Саме тоді в Карпато-Дунайському регіоні відбулися важливі зміни в мілітарній культурі середньовічного населення. Велике значення в цьому контексті мали впливи різних державних утворень того часу, що відбилося на їх озброєнні, тактиці та стратегії. Надалі це призвело до взаємовпливів і поступової еволюції різних типів зброї в окремих регіонах Європи.

Останнім часом актуальною постає тема впливу Першої Болгарської держави та їхньої військової культури на землі Середнього Подністров'я у IX-X ст. Знахідки предметів озброєння, виявлені там дозволяють стверджувати, що в даний період тут прослідковувалися значні мілітарні впливи збоку Першої Болгарської держави. Підтвердженням цього є знахідки клинкового озброєння, які були виявлені на городищі поблизу с. Рухотин (уроч. Корнешти). Вони представлені наверхшам шаблі «болгарського типу» і оковками піхов палаша та за аналогіями з іншими знахідками подібного типу, очевидно, мають болгарсько-візантійське походження й датуються IX – першою половиною X ст. Інша шабля, яка збереглася повністю, а також перехрестя були опубліковані нещодавно. Вони були знайдені в Чернівецькій області. Шабля має довжину 81,5 см, найбільша ширина клинка – 5 см. Перехрестя, яке також повністю збереглося має висоту 3 см, довжину – 7,8 см.

Наверхшам руків'я клинкової зброї, виготовлене з бронзи. Воно пошкоджене у верхній частині, вірогідно, деформоване від удару іншої зброї. Його висота – 3,3 см, найбільша ширина – 2,2 см, висота верхньої частини – 1,1 см, ширина верхньої частини – 3,3 см, висота нижньої частини – 2,2 см, ширина нижньої частини наверхшам – 2,6 см. «Шапка» верхньої частини наверхшам складається з двох частин. Висота верхньої – 0,7 см, нижньої – 0,4 см. Внутрішній діаметр нижньої частини наверхшам – 2,4 см, товщина стінок нижньої

частини – 0,2 см. По колу нижньої частини наверх наявні 4 отвори, за допомогою яких наверх кріпилося до руків'я клинкової зброї. Діаметри отворів становлять по 0,3 см. Усі 4 отвори розміщені в нижній частині наверх. Симетрія кріплення різна. Досить цікавою є «шапка» наверх, діаметр якої становить 2,4 см. Тут наявний пошкоджений отвір, на якому простежуються сліди удару, внаслідок чого, верхня частина виробу zdeформувалася. Іншим аспектом, який привертає увагу є наявність на нижній частині наверх шову, що може говорити про досить складну технологію його виготовлення. Маса наверх становить 16,4 г.

Іншою деталлю клинкової зброї з Рухотинського городища є залізний наконечник піхов клинкової зброї, ймовірно, палаша, який являє собою овальну за формою пластину з пошкодженим кріпленням до футляру (рис. 6; фото 5). Конструктивно-морфологічні параметри знахідки наступні: ширина – 4,4 см, найбільша висота (до фрагментів кріплення) – 1 см, висота з фрагментом кріплення – 1,7 см, ширина внутрішнього діаметра – 4,2 см, висота внутрішнього діаметра – 1,5 см, довжина – 1,6 см, діаметр пластин по ширині – 0,2 см, діаметр пластин по довжині – 0,1 см, розміри фрагментованого кріплення – 1×0,6 см. Маса знахідки – 6,8 г. Даний виріб знаходить свої аналогії в старожитностях Хазарського каганату та в матеріалах Першого Болгарського царства.

Таким чином, епоха кінця IX – першої половини X ст. була важливим етапом формування військової культури в середньовічному населенні Буковини. Можна стверджувати, що археологічні знахідки клинкової зброї, зокрема шаблі з прямим клинком так званого «болгарського типу», виявлені в означеному регіоні належать військовим впливам Першої Болгарської держави і відомі як «*махаира*» чи «*пαρασίριον*», згадані у візантійських джерелах. Останні були досить ефективними в бою та використовувалися включно XI ст. В будь-якому разі знахідки подібного типу дозволяють з інших позицій поглянути на історію середньовічного населення Середнього Подністров'я та віддзеркалюють складні військово-політичні процеси, які відбувалися в означеному регіоні в IX – першій половині X ст.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей наукового семінару

м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.

Комп'ютерна верстка – *В. А. Калініченко*

*На обкладинці: поштівки кінця ХІХ – початку ХХ ст. із зображенням руїн
Цецинського замку в Чернівцях і Хотинської фортеці, а також знахідки з
археологічних пам'яток Чернівецької області*

Підписано до друку 08.12.2017. Папір офсетний. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 6,04. Зам. № 26. Тираж 100 прим

Видавець та виготівник: ПВКФ «Технодрук»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.

58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85

